e*forum

Píše Václav Maidl

(E*forum, 30. 11. 2022)

Pod názvem *Kohoutí kříž* si lze představit trojí: Jednak denotát, jímž je míněn kohoutí kříž z Nicova coby symbol Kristova utrpení, dále pak buď knihu, vydanou nakladatelstvím BB art v roce 2003, anebo webovou stránku s názvem ***Kohoutí kříž /´s Hohnakreiz*** fungující již od roku 2001. Vše spojuje osobnost **Jana Mareše**, básníka, překladatele a dlouholetého knihovníka Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, jenž v nicovském kohoutím kříži spatřuje také utrpení lidské, způsobené jinými, a jeho zájem o německy psanou literaturu Šumavy.

Dva různé „nosiče“, jako jsou kniha a webová stránka, předvádějí názorně zcela rozdílný okruh svého dosahu a působení. Zatímco kniha je omezena počtem výtisků (dle informace firmy Kosmas je *Kohoutí kříž* beznadějně vyprodán), případně výpůjček (kdy se ale čtenář musí za jejím vypůjčením někam fyzicky vypravit), webovou stránku aktivuje na svém počítači doma či v zaměstnání předem neodhadnutelný počet uživatelů – a pro konkrétní představu mohutnosti takového rozsahu uveďme, že jen za rok 2021 jich v případě *Kohoutího kříže* bylo 102 901. Není to však jediný rozdíl. Kniha je svým vydáním „ukončený projekt“, naproti tomu webovou stránku lze dále doplňovat, rozšiřovat, popřípadě v ní provádět korektury. Dnešní webová stránka *Kohoutí kříž /´s Hohnakreiz* se od té původní z roku 2001 svým rozsahem podstatně liší. Ve svém „prvním vydání“ tehdy představila 306 autorů. Otevřeme-li ji dnes, zjistíme, že autorů zahrnuje na 2 390! Obrovské množství práce, které se za těmi čísly skrývá, nás přivádí zpět k tvůrci, respektive tvůrcům tohoto neustále se rozšiřujícího díla.

Jan Mareš (*1940), jeho spiritus agens, se k německy psané literatuře vztahující se k Šumavě dostal již za svého redaktorského působení v českobudějovickém nakladatelství Růže, kdy zde v letech 1968–1972 ve třech svazcích vyšly Stifterovy povídky v překladu Anny Siebenscheinové. On sám však musel nakladatelství už v roce 1970 z politických důvodů opustit a živil se pak jako antikvář až do r. 1988, kdy nastoupil do tehdejší Státní vědecké knihovny v Českých Budějovicích jako knihovník. V roce 1990 se stal vedoucím jejího regionálního oddělení, současně ale také intenzivně pracoval na zpřístupnění německy píšících šumavských autorů české veřejnosti, jak o tom svědčí řada jeho článků v *Česko-bavorských výhledech* v letech 1990–1995 a dalších časopisech. Léta strávená v antikvariátě byla očividně ponornou řekou, která o sobě při první možné příležitosti dala vědět a do níž pilný přispěvatel v nových podmínkách přiváděl další a další zdroje, přičemž je třeba připomenout, že v první polovině devadesátých let téma německy psané mimopražské literatury nebylo vnímáno jen jako exkluzivní, nýbrž často i nevítaná připomínka něčeho, co mělo být

i nadále tabuizováno a zapomenuto. O to se však Jan Mareš nestaral. Vnímal a vnímá svou práci a své enormní nasazení jako splácení dluhu opuštěné kulturní krajině a především lidem, kteří v ní žili, utvářeli ji a museli ji opustit. Navázal kontakty s ještě žijícími autory, případně jejich potomky, získal mnoho cenných výpovědí a dokumentů. Vytvářel biograficky založené autorské portréty, překládal literární ukázky (mezi nimiž dominuje lyrika), pro potřeby překladu ovládl šumavská nářečí. Nehodnotil, nehierarchizoval tuto literaturu, zpřístupňoval ji zájemcům neznalým němčiny či šumavských dialektů. Pořád ale zůstával odkázán na oblast tištěného slova.

Na přelomu tisíciletí však dochází k masovému rozšíření internetu a Janu Marešovi se dostává velké pomoci v osobě o generaci mladšího Ivo Kareše (*1964), v té době náměstka Jihočeské vědecké knihovny pro odborné knihovnické služby. Ten se stará nejen o zavádění moderních technologií v rámci knihovny, nýbrž vytváří také webovou stránku, na kterou může převádět i jím objevené fotografie a další dokumenty (např. množství digitalizovaných map Šumavy) a samozřejmě jako základ všeho výsledky Marešovy práce. Této činnosti se Ivo Kareš věnuje dodnes, přestože se mezitím (2012) stal ředitelem celé JVK. Stejně jako jeho starší kolega v tom nespatřuje „práci od do“, nýbrž „srdeční záležitost“, jak uvedl v jednom rozhovoru v roce 2013 (což se mj. projevuje i ve zvolené osobní notě komentářů – Jan Mareš se zásadně vyjadřuje v první osobě singuláru). Oba spolutvůrce webové schránky jistě potěšil diplom ministerstva kultury za Významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb za rok 2003 i zvláštní cena Šumavy litery v roce 2018 za mimořádný přínos šumavské literatuře, ale myslím, že ještě více si cení setrvalého, ba spíše narůstajícího zájmu uživatelů, který mimo jiné dosvědčuje jak proměnu ve vnímání sudetoněmeckého tématu v české společnosti oproti devadesátým letům, tak zvýšenou pozornost k dějinám vlastního regionu, kterou pozorujeme nejen na Šumavě.

Představa, že dle počtu zaznamenaných autorů musela Šumava být spisovatelskou Arkádií, kde každá osada či samota měla svého pěvce, nás přivádí k otázce kritérií výběru. Ta nejsou nikde a priori definována, můžeme na ně usuzovat jen nepřímo z povahy textů a letmých zmínek „mezi řádky“, v podstatě jsou však dvě. Tím prvním je jazykové kritérium, tzn., že autor či autorka používali němčinu. Druhým kritériem je pak vztah k Šumavě artikulovaný v textu. Do Marešova hledáčku se tak dostávají i čeští autoři, a to nejen ze Šumavy pocházející bilingvní Kar(e)l Klostermann, nýbrž třeba i Božena Němcová obdivující báseň *Am See* nebo Adolf Heyduk díky svému kurióznímu zápisu v knize hostů jednoho železnorudského hotelu, v němž negativně reagoval na buršáckou pijatiku předchozího večera. Právě u tohoto autora tvůrce *Kohoutího kříže* přiznává expressis verbis výše zmíněné jazykové kritérium výběru: „Z českého originálu přetiskuji tu Heydukovu cestopisnou causerii beze změn (…) vlastně jen kvůli těm několika německým veršům ‚pootavského slavíka‘.“ Z uvedených jmen vyplývá, že jejich nositelé nemuseli nutně ani pocházet ze Šumavy – nepřekvapí potom, že v *Kohoutím kříži* objevíme například i básně Marie von Ebner-Eschenbach (rozené Dubské z Třebomyslic – oním „oslím můstkem“ k Šumavě je původ jejího rodu z Dubu u Prachatic a Třebomyslice na Klatovsku od Šumavy také příliš vzdálené nejsou), vzpomínku na letmé setkání s ní už ovšem napsal rodilý Šumavan, básník

a spisovatel Hans Leo Mally. Na první pohled rovněž překvapí jméno rakouské současné autorky Ilse Tielsch pocházející z Hustopečí, ovšem jen do okamžiku, než si přečteme její báseň *Pohled z Mandelsteinu* a v komentáři poté zmínku o její studii o Zephyrinu Zettlovi, šumavském básníkovi píšícím v nářečí.

Mezi osobami do *Kohoutího kříže* zařazenými si však nepředstavujme pouze tvůrce textů literárních. Nalezneme zde také autory textů odborných jako třeba Rudolfa Pannwitze a jeho stifterovskou studii z r. 1956 či předčasně zemřelého germanistu Johanna Knieschka věnujícího se Janu ze Šitboře a jeho *Oráči z Čech*. Nalezneme zde ale i texty současníků narozených v Německu, svými rodiči ale svázanými původem s českými zeměmi jako Annu Knechtel nebo Raimunda Palečka, nynějšího předsedu organizace Sudetendeutsches Institut e. V.

Jak vidno, nabízí *Kohoutí kříž* pestrou paletu osobností a tím i rozmanité tvorby. V biografické ose sleduje jejich kořeny mnohdy po řadu pokolení do minulosti a názorně dokumentuje jejich svázanost s krajinou i s lidmi zde žijícími. Rekonstruuje kulturní obraz této krajiny, a obohacuje tak české současníky o poznání, jež by jim jinak zůstalo patrně odepřeno, anebo zůstalo jen zlomkovité.

Kohoutí Kříž : šumavské ozvěny [on-line] . Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001–2022, poslední aktualizace 25.10.2022 v 10:06. [cit. 10.11.2022]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: https://www.kohoutikriz.org/

www.ipsl.cz